

***ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ ДИСКУРСИВНИХ МАРКЕРІВ У
АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ІНТЕРВ'Ю***

Світлана БУЧАЦЬКА (Вінниця, Україна)

У статті досліджується прагматичний потенціал дискурсивних маркерів. Аналіз текстів англомовного політичного діалогічного дискурсу свідчить про те, що дискурсивним маркерам, окрім конективної функції на локальному та глобальному текстових рівнях, властива функція маркування сугестії, а також стану емоційної напруги мовця.

Ключові слова: дискурсивний маркер, прагматична функція, сугестія, стан емоційної напруги.

В статье исследуется прагматический потенциал дискурсивных маркеров. Анализ текстов англоязычного политического диалогического дискурса показал, что дискурсивным маркерам, кроме функции связывания высказываний на локальном и глобальном уровнях, свойственна функция маркирования сугестии, а также состояния эмоциональной напряженности говорящего.

Ключевые слова: дискурсивный маркер, прагматическая функция, сугестия, состояние эмоциональной напряженности.

**PRAGMATIC FUNCTIONS OF DISCOURSE MARKERS
IN ENGLISH POLITICAL INTERVIEW**

The article focuses on pragmatic potential of discourse markers. The analysis of English political dialogical discourse shows that discourse markers are able to serve not only as 'connectives' on local and global levels of text, but also as indicators of suggestion as well as signals of speaker's emotional stress.

Key words: discourse marker, pragmatic function, suggestion, state of emotional stress.

Актуальність дослідження. Сьогодні дедалі частіше лінгвісти звертають увагу на вивчення дискурсу й однієї з його базових категорій – параметра

когерентності. Значна кількість відношень когерентності в усному дискурсі легко ідентифікується реципієнтом, тому їх експліцитність має статус необлігаторності. Однак не всі види відношень когерентності можна без ускладнень установити, оскільки вивідність будь-якого відношення залежить не від характеристики самого відношення, а від контексту та фонових знань реципієнта. Одним із засобів реалізації зазначеної категорії традиційно вважаються дискурсивні маркери [12].

Нині відзначаємо зростання уваги лінгвістів до дискурсивних маркерів, визначення лінгвістичного статусу цих одиниць. У більшості праць, присвячених дискурсивним маркерам та когерентності тексту загалом, ґрунтовно аналізуються їхні семантичні, синтаксичні та прагматичні властивості [3; 5; 11]. Слід зауважити, що згадані одиниці зазнали впливу “функціональної переорієнтації” [4, с. 284], втративши первинне семантичне значення задля виконання дискурсивних функцій. Однак питання, пов’язані з прагматичною природою дискурсивних маркерів, все ще залишаються досить актуальними й вимагають свого вирішення. При цьому не менше важливим є врахування функціонального аспекту проблеми, зокрема вивчення характеристик досліджуваних елементів у політичному діалогічному дискурсі.

Саме ці проблеми й визначає **актуальність** нашого дослідження, позаяк вивчення дискурсивних маркерів з прагматичної перспективи сприятиме виробленню комплексної концепції функціонування цих одиниць у дискурсі.

Предметом нашого дослідження є вивчення прагматичних функцій дискурсивних маркерів глобальної когерентності текстів політичних інтерв’ю.

Метою дослідження є встановити прагматичні функції дискурсивних маркерів англomовного політичного дискурсу. Для прикладу обрали текст політичного інтерв’ю Білла О’Рейлі з Президентом США Бараком Обамою.

Постановка проблеми й обговорення результатів. Традиційним критерієм визначення поняття “маркер” є його синтаксична неінтегрованість у речення, а також функціонування, як правило, в ініціальній позиції вислову. Крім того, як зауважує Засекін С. В., ця мовна одиниця здатна оперувати як на

локальному, так і на глобальному рівнях когерентності дискурсу. До окреслених критеріїв визначення дискурсивного маркера автор додає ще дві релевантні ознаки: неналежність одиниці до пропозиційного змісту висловлювання, а також її процедурне значення [3].

Мовці, зазвичай, активно використовують у мовленні дискурсивні маркери, які кваліфікуються лінгвістами також як «конектори», «кон'юнкти» чи «метатекстові елементи» [9; 11]. Якщо на локальному рівні дискурсивним маркерам характерна обмеженість функції позначення зв'язку між суміжними висловлюваннями, то на рівні макроструктури вони вже не стільки маркують паратактичні чи гіпотактичні зв'язки між дистантними репліками мовців, скільки екстраполюють свої функції на актуалізацію нової теми розмови, відхилення від неї або повторне її введення до фокусу розмови. Водночас іноді надто активне використання їх мовцями може свідчити про здатність цих «конекторів» проявлятися також у прагматичній іпостасі. Такий потенціал зумовлений тим, що організація тематичного розвитку в діалозі передбачає чітке врахування прагматичних інтенцій мовця. Як свідчить аналіз прикладів, топікальні дискурсивні маркери здатні виступати не лише релевантними сигналами стратегій глобальної когерентності в бесіді, беручи участь у організації та сегментації дискурсу, а й набувати функцій сугестивних засобів.

Інакше кажучи, дискурсивні маркери глобальної когерентності тексту можуть слугувати сигналами коментаря політика щодо головної теми, а також маніпуляції думкою адресата (інтерв'юера) й слухачької чи глядацької аудиторії. Сугестивність функції дискурсивного маркера засвідчує такий приклад:

O'REILLY: I asked this to President Bush when I talked to him a few weeks ago. Does it disturb you that so many people hate you? No. I mean, it's a serious question.

OBAMA: You know, the truth is, that the people... and I'm sure previous presidents would say the same thing, whether it was Bush or Clinton or Reagan or anybody. The people who dislike you don't know you.

Аби уникнути прямої відповіді на зауваження інтерв'юера, м-р Обама через використання дискурсивного маркера *you know* з функцією топікального зсуву досягає ефекту «читання думок», який, згідно з класифікацією Ю. В. Станкевич [6], належить до «сугестогенів» – засобів викривлення інформації.

Якщо мовець відчуває недостатній ступінь уваги до своїх висловлювань з боку слухача, він може вдаватися до прийому привертання його уваги з допомогою таких прагматичних сигналів, як *look*, *listen*. Цим одночасно досягається і релевантність топіка для слухача: знижуються когнітивні зусилля, спрямовані на обробку інформаційного відрізка слухачем, підвищується контекстуальний ефект висловленого. Зауважмо, що слід чітко різнити “граматикалізовані продукти функціональної переорієнтації” [4, с. 228], тт. дискурсивні маркери *look*, *listen*, від їхніх вихідних форм. Уживання одиниць *listen*, *look* пояснюється необхідністю досягнути ефекту інтенсифікації уваги реципієнта, а отже і збільшення категоричності введених одиницями *look* чи *listen* висловлювань. Адже попри стерту через процес граматикалізації семантику, їхнє концептуальне ядро таки зберігає сліди імперативності, що буває з прагматичного погляду досить часто вигідним для мовця. Вводячи у бесіду дискурсивні маркери *look*, мовець до того ж активізує візуальний канал сприйняття адресатів, зокрема тих, для яких візуальний канал є природно визначальним (домінантним) у сприйнятті інформації. Наведімо приклад, який ілюструє це положення:

O'REILLY: I know that. Even on a personal level. Some people who know you say, you know, he's not... he doesn't have the... the... he's not as light as he used to be; he's not as spontaneous.

OBAMA: Well, that... look...

O'REILLY: Preoccupied?

OBAMA: I would say... I would say that's probably true. I mean, look, there's no doubt that the weight of the office has an impact.

Ужиту двічі Б. Обамою одиницю *look* кваліфікуємо як сугестоген. В іншому відрізку нами зафіксовано також уживання іншого дискурсивного

маркера *listen*, що виконує подібні до синонімічного *look* прагматичні функції через почасти збережену семантику. Перший, однак, не лише збуджує когнітивні структури слухача, зокрема знання, які містяться у пам'яті останнього, щодо обговорюваного предмета, а й активізує аудіальний канал сприйняття інформації. Обидва дискурсивні маркери у функції сугестогенів керують увагою реципієнтів, ніби «ненавмисно» зміщуючи її з незручних тем для обговорення на вигідніші для мовця.

У нижчеподаному прикладі інтерв'ю зафіксовано сумісне вживання маркерів *look* і *you know*:

O'REILLY: Doesn't it annoy you sometimes?

OBAMA: You know, look, I think that by the time you get here, you have to have had a pretty thick skin. If you didn't, then you probably wouldn't have gotten here.

Тут поряд із дискурсивними маркерами бачимо й парентетичний вислів *I think*, що ще більше знижує категоричність твердження Президента США, попри його намагання видатись непорушним. Одиниця *look* профілює глобальне відношення топікального зсуву. Конотативним прагматичним ефектом застосованої стратегії є підвищення ілокутивної сили інтродукованого вислову. Наявність цієї одиниці у вислові разом із *you know*, як свідчить наш аналіз, здатна маркувати стан психічної неусталеності, розгубленості мовця або його «емоційної напруги» [1; 7]. Емоційна напруга як психолінгвістичний феномен, як правило, тлумачиться мовознавцями в прагматичному аспекті мовленнєвої комунікації. Виявлення й класифікація маркерів дискурсу мовця в стані емоційної напруги здатні пролити світло також на виникнення феномену комунікативної невдачі [1].

Наведений вище приклад саме ілюструє спілкування, що характеризується високим ступенем емоційної напруги. Надзвичайні обставини бесіди або переключення спілкування в екстремальний емоційний режим до того ж нейтралізують статусні відмінності. За цих умов встановлюється нестандартна ієрархія учасників бесіди, а ситуація загалом набуває статусної

дифузності.

Висновки й перспективи подальшого дослідження. Вивчення функцій дискурсивних маркерів, які функціонують у англomовному політичному діалогічному дискурсі, дали змогу встановити той факт, що ці мовні одиниці, окрім засобів когерентності, виконують ще й прагматичну роль. Так, маркери *look, listen, you know, well, I mean* та ін., як свідчить аналіз їхнього вжитку мовцем-політиком, здатні слугувати прагматичними засобами навіювання (сугестії), набуваючи функцій маркерів топікального зсуву, а також емоційної напруги комунікантів.

Отож, з метою навіювання сугестор найчастіше вдається до використання дискурсивних маркерів “you know”, “you see”, “look” та “listen”. Перший активізує когнітивні аспекти адресата(ів), другий і третій – візуальні структури реципієнтів, останній – аудіальний канал їхнього сприйняття. Їхній комплексний ужиток забезпечує підвищення потенціалу впливу й маніпулювання свідомістю адресата, позаяк діє на всі домінуючі канали (де)кодування інформації реципієнтом, створюючи ефект прийняття позиції сугестора. Крім того, прагматичною функцією одиниці “you know” може бути створення ефекту навіювання шляхом «читання думок» сугерента.

Топікальні дискурсивні маркери, як показав наш аналіз, здатні також функціонувати як індикатори емоційного стану напруження мовця, якому властиве прагматичне маркування своїх комунікативних внесків та пауз хезитації не лише вигуками та частками, а й окресленими вище мовними одиницями. Найчастіше в цій функції зафіксовано дискурсивні маркери “well”, “I mean”, “you know”.

Серед перспектив дослідження дискурсивних маркерів відзначимо необхідність ґрунтовнішого вивчення їхніх інших прагматичних функцій, розширення переліку досліджуваних одиниць на матеріалі рекламного, релігійного, наукового та ін. різновидів дискурсу.

Література

1. Барташова О. А. Эмоциональная напряженность как аспект коммуникативной неудачи в политическом дискурсе: Учебное пособие / О. А. Барташова, С. Е. Полякова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2009. – 40 с.
2. Дейк Т.А. Стратегии понимания связного текста / Т. А. ван Дейк, В. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. – М. : Прогресс. – 1988. – С. 153-211.
3. Засєкін С.В. Дискурсивні маркери когерентності англомовного діалогічного тексту: когнітивний та прагматичний аспекти / Засєкін Сергій Васильович / Автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.04/ Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2001. – 20 с.
4. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография / Андрей Эдуардович Левицкий.– К.: “АСА”, 1998. – 362 с.
5. Михайленко В. В. Переклад дискурсивного маркера / В. В. Михайленко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Серія : Філологічні науки. – № 4. – Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2008. – С. 323- 328.
6. Станкевич Ю. В. Мовні сугестогени в текстах політичної реклами [текст] / Юлія Володимирівна Станкевич / Автореф. дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01. – Одеса : Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2011. – 22 с.
7. Яновець А. І. Психолінгвістичний аналіз дискурсу англомовного політика у стані емоційного напруження / А. І. Яновець // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия : Филология. Социальные коммуникации. – Т. 24 (63). – № 4. – Ч. 2. – Симферополь, 2011. – С. 379-384.
8. Ferrara K. Form and function of the discourse marker anyway: implications for discourse analysis / K. Ferrara // Linguistics. – 1997. – Vol. 35, No 3. – P. 343-378.

9. Fraser B. What are discourse markers? / B. Fraser // Journal of Pragmatics. – 1999. – Vol. 31, No 8. – P. 931-952.

10. Knott A. The classification of coherence relations and their linguistic markers: An exploration of two languages / A. Knott, T. Sanders // Journal of Pragmatics. – 1998. – Vol. 30, No 2. – P. 135-175.

11. Redeker G. Linguistic markers of discourse structure / G. Redeker // Linguistics. – 1991. – Vol.29, No 6. – P. 1139-1172.

12. Schiffrin, D. Discourse Markers / Deborah Schiffrin. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 364 p.

Джерело ілюстративного матеріалу

Bill O'Reilly's interview with President Obama
<http://www.youtube.com/watch?v=t6HyXCHndmk>

Світлана БУЧАЦЬКА – кандидат психологічних наук, завідувач кафедри іноземних мов Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: психолінгвістика, психологія спілкування, політична дискурсологія